

Mehmet Tekin Arıburun (1903 -1993)

Mehmet Tekin Arıburun 16 Ekim 1903 (3 Teşrin-i evvel 1319)'de İştîp'de (bugünkü Makedonya sınırları içindedir) doğdu. Babası Çanakkale Savaşları sırasında Arıburnu muharebelerinde şehit düşen 57. Alay Komutanı Piyade Yarbay Hüseyin Avni Bey, annesi ise Fatma Zehra (Fatumatüzzehra) Hanım'dır. İlköğretimin ardından Kuleli Askeri Lisesi'ne girmiştir. 1 Eylül 1923'te buradan mezun olarak Harp Okulu'na kaydoldu. 1 Temmuz 1925'de Piyade Asteğmen rütbesiyle mezun oldu. 14 Ekim 1925'ten itibaren Hava Kuvvetlerinde görev alarak havacılık eğitimi almaya başladı. 1 Ocak 1926'da Teğmenliğe terfi ederek I. Uçak Bölüğüne tayin olundu. 6 Aralık 1926'da havacılık kursunu bitirerek uçuculuk brövesi aldı. Bunun üzerine 42. Av Bölüğü uçuş heyetine atandı. 1 Ocak 1929'da Üsteğmenliğe terfi etti. 15 Haziran 1929'da İngiltere'ye gönderildi. Burada İngiltere Hava Kuvvetleri'nde havacılık eğitimi aldı. 3 Mayıs 1930 yılında yurda döndü. Eskişehir Av Bölüğü Uçuş Kurulunda görevlendirildi. 1 Kasım 1932'de Yüzbaşı rütbesiyle Harp Akademisi'ne girdi. Kurmay yüzbaşı olarak 1935 yılında buradan mezun oldu. Kurmay subay adayı olarak Eskişehir 2. Hava Bölüğü ve Genelkurmay Başkanlığı İstihbarat Şubesi'nde staj yaptı.

Atatürk havacılığa çok önem vermiştir. Hava kuvvetlerinin savaşlardaki önemine binaen bu kuvvetin gelişmesi için birtakım çalışmaların yapılmasını teşvik etmiştir. Atatürk 1934 yılından itibaren hava birliklerinin olduğu yerlerde inceleme gezilerine çıkmıştır. Bu gezileri çerçevesinde 1936'da Eskişehir'e de gelerek havacılıkla ilgili birlikleri ziyaret etmiş, burada yaptığı konuşmasında havacılığın önemi üzerinde durmuştur. Havacıların kara kuvvetlerine desteğinin sadece keşifle sınırlı kalmamasını, havacılıkla ilgili yeni açılımların gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu gezilerden sonra havacılık birliklerinin ileriye dönük olarak kuvvet komutanlığına dönüşmesinin temelleri atılmış olur. Eskişehir Makinist Okulu Hava Okullar Komutanlığı'na bağlanır. Yine ilk defa bir hava subayı Yüzbaşı Tekin Arıburun 1 Kasım 1936'da Berlin Hava Ataşeliği'ne tayin olunur. Böylece havacı subaylar da ilk defa askeri ataşe olarak atanmış ve yurt dışı hava ataşeliği kurumunun temelleri atılmıştır. Dolayısıyla ilk hava ataşesi olmak unvanı da Tekin Arıburun'a aittir.

27 Aralık 1938'de İzmir Hava Bombardıman Alayı 53. Bölük Komutanlığı'na atandı. 30 Ağustos 1940'da Binbaşılığa terfi ederek, Genelkurmay Başkanlığı Hava Eğitim Şubesi'nde görevlendirildi. 29 Ağustos 1941'de Washington Hava Ataşeliği'ne atandı. 29 Nisan 1943'te Bursa Av. Alay Tabur Komutanlığı'nda görevlendirildi. 1945 yılında Birleşmiş Milletlerin kuruluşunu hazırlayan San Francisco (ABD) Konferansı'na Türk Heyetinin askerî danışmanı olarak katıldı. 30 Ağustos 1945'te Hava Harp Akademisi öğretmen yardımcısı oldu. Bu görevi sırasında 30 Ağustos 1946'da Albaylığa yükseldi. 31 Kasım 1946'da ikinci defa Washington Askerî Hava Ataşeliği'ne tayin olundu. Buradaki görevinden sonra 7 Şubat 1949'da Erzincan 8. Av. Alayı komutanlığına atandı. 1950 yılında Tuğgeneralliğe terfi etti. Tuğgeneral rütbesiyle Hava Kuvvetleri Komutanlığı Harekât Başkan Vekilliğine getirildi. Daha sonra Eskişehir I. Taktik Hava Kuvvet Komutan vekili oldu. 30 Ağustos 1952'de Tümgeneralliğe terfi etti. 30 Ağustos 1954'te Hava Kuvvetleri Komutanlığı Kurmay Başkanı oldu. Bu görevini sürdürürken 30 Ağustos 1955'de Korgeneral oldu. 1 Nisan 1958'de Paris NATO Koleji Komutanlığı'na tayin olundu. 15 Mayıs 1959'da Hava Kuvvetleri Komutanı oldu. 30 Ağustos 1959'da da Orgeneralliğe terfi ettirildi. 1960'ta yapılan askerî darbeden sonra emekliye sevk edildi. Millî Müdafaa Vekili Orgeneral Fahri Özdilek imzalı 3 Haziran 1960 tarihli yazı şöyledir: *"Hava Kuvvetleri Kumandanı Hava Orgeneral Tekin Arıburun (341-1) 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 39.maddesinin (B) fıkrasını tadil eden 7242 sayılı kanun gereğince emekliye ayrılımları uygun görülmüştür."*

Askerlik hayatından sonra siyasî hayata atıldı. 1960 ihtilalinden sonra kurulan Cumhuriyet Senatosu'nun 7 Haziran 1964'teki üçte bir yenileme seçimlerine katıldı. Seçim sonunda Adalet Partisi İstanbul Cumhuriyet Senatörü olarak meclise girdi. 27 Kasım 1964 tarihinde toplanan Adalet Partisi II. Genel Kongresi'nde yapılan genel başkanlık seçimlerine katıldı. Bu seçimde Saadettin Bilgiç 552, Tekin Arıburun 39, Süleyman Demirel 1072 oy almıştır. 14 Ekim 1973'teki üçte bir yenileme seçimlerinde yeniden senatörlüğe seçildi. Bu görevi 1979'daki yenileme seçimlerine kadar devam etti. Cumhuriyet Senatosu'nda 1965 -1970 tarihleri arasında Dış İşleri, Turizm-Tanıtma ve Millî Savunma Komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 19 Kasım 1970'te Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı'na seçildi. Bu görevini 16 Haziran 1977'ye kadar sürdürdü. Cumhurbaşkanı A. Cevdet Sunay'ın görev süresi sona erince 29 Mart - 6 Nisan 1973 tarihleri arasında ve daha sonraki Cumhurbaşkanı Fahri S. Korutürk'ün 1973 -1976 yılları arasında Pakistan, İran, Irak ve Finlandiya resmi ziyaretlerine çıkması üzerine Cumhurbaşkanı Vekilliği yaptı. Cumhuriyet Senatosu Başkanı olarak İran Senatosu Başkanı, Yugoslavya Federal Meclisi Başkanı, Kore Millet Meclisi Başkanı ve Pakistan Meclis Başkanı'nın davetlisi olarak bu ülkelere resmî ziyaretlerde bulundu. Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulu'nda üye ve başkan olarak 112 defa söz aldı. 14 Ekim 1979 Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçimlerinde üyeliği sona erdi. Bu tarihten sonra siyasetle ilgilenmedi. 12 Ağustos 1993'te Ankara'da vefat etti. Cebeci Askerî Şehitliği'nde toprağa verildi. Emekli Korgeneral **Naci Eldeniz**'in kızı Hukuk Fakültesi mezunu XI. Dönem İzmir Milletvekili Nimet Perihan Hanım ile 23 Ocak 1914'te evlenmiştir. Zehra Gülfiliz (Tanman) ve Hüseyin Naci Bintuğ'un babasıdır.

Hamit PEHLİVANLI

KAYNAKÇA

TC. Emekli Sandığı Arşivi, Dosya No: 03 199 780.

Çoker, Fahri. **Türk Parlamento Tarihi-Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1961- 1964)**, I.Cilt, TBMM Vakfı yay., Ankara 1998.

Özdemir, Hikmet; "1960 - 1980 Dönemi", **Türkler**, Yeni Türkiye yay., 17.cilt, s.24.

Şaylan, Gencay; "Türkiye Büyük Millet Meclisi", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim yay., 10.Cilt, s.2720.

"Naci Eldeniz", **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi**, Milliyet yay., VII.Cilt, İstanbul, baskı tarihi yok., s.3606.

"Tekin Arıburun", **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi**, Milliyet yay., II.Cilt, İstanbul, baskı tarihi yok., s.783.

"Türkiye Büyük Millet Meclisi", **Türkiye Ansiklopedisi (1973-1978)**, Kaynak yay., V.cilt, İstanbul 1981, s. 1800.

Yalçın, Osman, **Türk Hava Harp Sanayii Tarihi**, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul 2013.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmet-tek-in-ariburun-1903-1993/?pdf=3936> adresinden erişilmiştir